

КРАЄЗНАВЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ СВОЄЇ МІСЦЕВОСТІ

Все частіше в школах на уроках географії доводиться спостерігати, як учні намагаються переказати фрази з підручника чи слова вчителя, даючи відповіді на поставлені запитання, із значним обмеженням і бідністю. Це причина того, що словесно абстрактний тип пам'яті у дітей майже не розвинений, а найкраще працює зорове запам'ятовування. Тому найкраще розпочинати з вивчення своєї місцевості, свого найближчого оточення, тобто реалізовувати навчальний процес через краєзнавчий принцип.

Краєзнавство – це всебічне вивчення природних, соціально-економічних та історичних умов розвитку рідного краю.

Сам термін «краєзнавство» почали широко використовувати в педагогічній літературі на початку ХХ-го ст. хоча сама думка про те, щоб організувати навчання й виховання на основі використання місцевого матеріалу набула популярності серед педагогів значно раніше, а саме у 60-х роках ХІХ ст. з ідеями краєзнавчого навчання Ушинського [5,248]. Розглядаючи питання вивчення географії в школах, педагог стверджував, що особлива увага повинна приділятися вивченню вітчизняної географії та географії ближнього оточення (батьківщині у вузькому розумінні). Ушинський дав найбільш повне теоретичне обґрунтування краєзнавчого підходу в навчанні та вихованні.

Вже наприкінці 20-х на початку 30-х років програма курсу географії будувалася на чіткій краєзнавчій основі. Екскурсійно - краєзнавча робота школяра сприяла організації систематичних спостережень у природі. Це наближало навчання до практики й дістало відображення у позакласній та позашкільній роботі з учнями, особливо у туристично - краєзнавчій організації навчання в методиці Макаренка. Він щорічно проводив літні туристичні подорожі, перетворюючи їх на важливу ланку навчально – виховної роботи [4.74].

Паралельно з роботою Макаренка на теренах України розгортається наукова діяльність фундатора українського географічного краєзнавства С.Л. Рудницького. В своїх працях вчений визначав Україну як географічну одиницю. Але в центрі його наукових уподобань була саме географія і краєзнавче дослідження окремих регіонів України.

У зв'язку з цим він детально вивчав чотири аспекти території : межі, склад, географічне та геополітичне положення, вплив природного середовища на формування нації, її ментальності, економічного стану, типу господарських відносин як України в цілому, так і її регіонів.

Враховуючи це уроки географії можна проводити більш яскраво та живіше, з більшою ефективністю. У тому щоб учні засвоїли матеріал більш загального курсу, наприклад « Географії України » краще всього починати з малого – вивчення всіх аспектів розвитку свого регіону, в якому діти народилися та зростають. Для цього методисти розробили низку варіантів вивчення свого рідного краю,

його певних об'єктів, що впливають на його економічний та соціальний розвиток.

Так, наприклад, розпочавши вивчення південного регіону України, учні можуть одразу надати його певну характеристику, тому що вони вже мають певні емпіричні знання про свою місцевість. Проте цей регіон можна конкретизувати до виокремлення більш дрібніших територіальних одиниць. Наприклад: Південний регіон України – Херсонська область – Цюрупинський район – місто чи село в цьому районі.

Дуже часто використовують методику вивчення своєї місцевості на прикладі такої територіальної одиниці, як район.

Візьмемо для прикладу Цюрупинський район. Його вивчення буде проводитися за типовим планом:

1. Загальні відомості про територію (географічне положення району в адміністративному та фізико-географічному відношенні).

2. Геологічна будова: положення території відносно великих геоструктурних елементів, геологічна історія розвитку території, корисні копалини та їх використання.

3. Рельєф: переважаючий тип, абсолютні та відносні висоти, характеристика окремих форм (вододілів, річкових долин, ярів), вплив рельєфу на діяльність людини.

4. Клімат: кліматотвірні чинники, річний хід метеорологічних елементів (температури, вологості, хмарності, опадів, вітру), сезонні явища в природі, вплив клімату на господарність.

5. Річки: загальні відомості, характеристика річкової долини, живлення та інше, господарське використання.

6. Рослинний покрив: основні рослинні групи, основні закономірності розміщення рослинного покриву на території, господарське використання.

7. Ґрунти: характеристика факторів ґрунтоутворення, основні типи ґрунтів та закономірності їх поширення, шляхи підвищення родючості.

8. Тваринний світ: фауна лісових, степових територій, водойм, населених пунктів та сільськогосподарських угідь, роль людини у розселенні та охороні тварин.

9. Раціональне використання та охорона природи [1.77].

При вивченні рідного краю вивчаються промислові та сільськогосподарські підприємства, якщо такі присутні. Краєзнавче вивчення й опис промислового підприємства відбуваються за таким планом:

1. Назва підприємства. Галузь промисловості до якої воно відноситься.

2. Економічна оцінка географічного положення на території району.

3. Місцезнаходження відносно сировинних та паливно-енергетичних баз, транспортних шляхів, населення.

4. Спеціалізація.

5. Робоча сила (чисельний склад, профрівень, шляхи підвищення кваліфікації кадрів).

6. Технологічний процес виробництва: технічне оснащення,

механізація та автоматизація технологічних процесів.

7. Сировинна та паливно – енергетична база.

8. Виробничі зв'язки підприємства по забезпеченості сировиною, паливом, енергією, напівфабрикатами, робочою силою, по збуту готової продукції.

9. Динаміка росту промислової продукції.

10. Перспективи розвитку підприємства.

Для характеристики певного підприємства Цюрупинського району найкраще взяти цюрупинський «Поліхім», який все більше набирає обертів свого розвитку на теренах Херсонської області загалом.

Якщо ж брати сільськогосподарські підприємства, при їх детальному вивченні, необхідно користуватися відповідним типовим планом.

1. Назва сільськогосподарського підприємства, час його заснування, зміни в його складі з моменту організації.

2. Географічне положення по відношенню до сусідніх господарств, районного центру, шляхів сполучення.

3. Коротка характеристика природних умов та їх вплив на розвиток та спеціалізацію господарства.

4. Структура земельного фонду та якісна оцінка сільськогосподарських угідь.

5. Структура господарства та його спеціалізація.

6. Характеристика галузей господарства : рослинництво (посівні площі, основні культури та їх врожайність); тваринництво (види, кількість продуктивного і робочого поголів'я, його ріст й харчова база).

7. Рівень механізації господарства.

9. Трудові ресурси господарства та їх використання.

10. Перспективи розвитку [1.78].

Як і у випадку з промисловим підприємством, так і з сільськогосподарським підприємством, найкраще взяти господарство, що має високий потенціал розвитку й займає помітне місце в аграрному секторі. Найкращим об'єктом, у цьому випадку може бути СПОП «Новомаячківський».

Глибоке і всебічне вивчення своєї країни можливе лише у тому випадку, якщо воно спирається на міцні теоретичні знання з географії свого рідного краю.

Список літератури:

1. «Довідка про виконання плану соціально-економічного розвитку промислового комплексу району». Управління сільського господарства і продовольства Цюрупинської РДА – Х. 2004 р.
2. Жупанський Я. І. Історія географії в Україні. Навч. пос-к для студ. вузів – Львів : Світ, 1997 р. – 264 с.
3. Крачило М. П. Краєзнавство і туризм : Навч. пос-к. – К. : Вища школа, 1994 р. – 191 с.
4. Макаренко А. С. Твори. В 5 т. , Т – 5, - К. : Рад. школа, 1954 р.
5. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори. В 2 – х т. , Т – 2. – К. : Рад. школа, 1983 р. – 360

